POŠTARINA PLAČENA U GOTOVOM

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVII. Travanj 1941. Broj 4.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA
ZEITSCHRIFT DES KROATISCHEN ALPENVEREINS
REVUE DU CLUB ALPIN CROATE
JOURNAL OF THE CROATIAN ALPINE CLUB

Izdavač i uprava - Herausgeber und Verwaltung - Editeur et Administration - Publisher and Administration: Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb, Varšavska ulica 2a, tel. 65-01
Urednik - Schriftleiter - Redacteur - Editor: Ivan Rengjeo, Zagreb, Križaničeva ulica 4a

GOD. XXXVII TRAVANJ 1941 BROJ 4

SADRŽAJ: P. Fukarek: Munika (sa 7 slika). — I. Bumba: Zimski posjet visokim planinama. — L. Horvat: Cincar (sa 2 slike). — Društvene vijesti.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (đaci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Ivan Rengjeo, gimn. ravnatelj, Križaničeva ulica 4a. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KR. GLAVNOG GRADA ZAGREBA U ZAGREBU

Središnjica: **Jelačićev trg 10a** Ispostava: **Ozaljska ulica 20**

GRAĐANI!

Služite se svojom štedionicom,
koja Vam pruža najveću sigurnost.

ZA SVE ULOŠKE JAMČI OPĆINA GRADA ZAGREBA

Munika

Pavao Fukarek (Sarajevo)

Vegetacija Balkanskog poluotoka ima nekoliko vrlo zanimljivih vrsta biljaka i šumskog drveća. Ove vrste, osim samo jednog izuzetka, ne nalazimo nigdje prirodno raširene izvan Balkana. To su tako zvani endemiti ili endemne vrste bilja i drveća Balkanskog poluotoka. Među njima treba na prvom mjestu spomenuti Pančićevu omoriku (Picea omorika Pančić), visoko i vitko crnogorično drvo, koje raste samo u nekim dijelovima Zelengore, na Viogoru kod Ustiprače, a nešto je više raširena u šumama oko srednjeg toka rijeke Drine između Višegrada i Bajine Bašte. Nas kao planinare najviše zanima naša munika, koju susrećemo na našim južnohrvatskim često posjećivanim visokim planinama.

U našem visokom gorju vlada vrlo opora i oštra klima. Tu nisu rijetki jaki vjetrovi i oluje, a snijeg leži preko pola godine. Život na tim visinama mora da se prema tome ravna. Vegetacija, koju možemo najlakše promatrati, pokazuje ovdje naročite osobine. Tu se nalaze velike površine tla pokrivene niskim planinskim borom, klekovinom, koji je svoj rast prilagodio velikom teretu snijega, koji ima da snosi. I ostalo drveće nižih i toplijih predjela, koje je uspjelo da se naseli u ovim oporim planinskim visinama, pokazuje sasvim izmijenjeni izgled. Uzmimo samo radi primjera našu najobičniju šumsku vrstu, bukvu, koja u nižim gorskim krajevima spada među najviše šumsko drveće. Ona ovdje u visinama više nije ni slična onome silnom i snažnom drvetu iz nižih šuma, jer naraste jedva nešto više od 3 m, razmjerno je tankog stabla, granate krošnje i obično krivog sabljastog debla. Ona više liči na veliki razgranati grm, nego na šumsko stablo. I sva ostala vegetacija nalazi se pod uplivom naročitih klimatskih faktora, od kojih je možda najvažniji dugo ležanje velikih količina snijega na tom drveću.

Jedino za muniku ne vrijede ova pravila i zakoni. Ona u tim visinama ostaje uvijek visoko drvo, prkosno i otporno. U mladosti je ona također više manje grmolikog oblika, njena krošnja većinom ima tupo-čunjasti oblik, grane su joj prilično gipke, ali dovoljno čvrste i jake, da podnesu veće naslage snijega, tako zvanu kitinu. Redovno, poslije izvjesnog niza godina, munika razvija jedno ili više središnjih jačih stabala, koja se polagano razvijaju slobodno u visinu.

Mnogi od nas, koji je planinario po južnohrvatskim planinama Prenju ili Čvrsnici, susreo se je tamo s ovim zanimljivim drvetom, i malo kojem planinaru nije ono privuklo veću pozornost. Od ćo-

bana mogao je doznati, da se to drvo zove s m r č ili, češće još m u n i k a, a negdje ga zovu i m u l j i k a ili m o l j e v i n a. Da se je dalje raspitkivao, mogao je možda doznati, kako je ovo drvo dobilo ovaj neobični naziv. Munika, koja ponajviše raste na izlo-

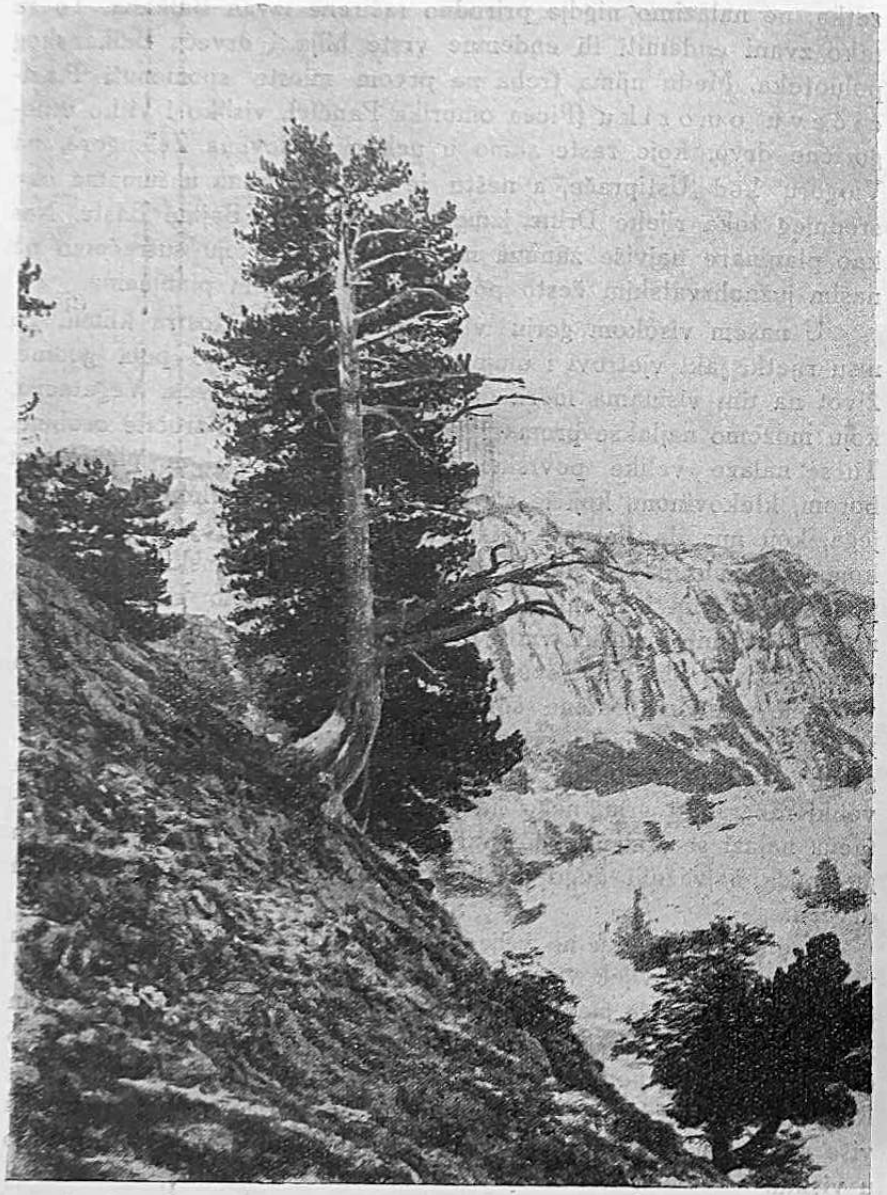

Foto: Dr. Radivoje Simović

S JEDNE STRANE SUHA I OGOLJELA USLIJED SILNIH UDARACA BURE, ALI JOŠ UVIJEK U PUNOJ SNAZI — MUNIKA NA PRENJU (LUCINE)

ženim i otvorenim kamenim glavicama, na istaknutim sedlima i kosama, izložena je čestim udarcima gromova. Prema tome ovo drvo, u koje najviše udaraju munje i gromovi, dobilo je narodno ime — munika ili munjika. Taj na oko neznatan podatak može korisno poslužiti planinaru kao opomena, da se za vrijeme nevremena ne sklanja pod »munjovode«.

Munika kao crnogorično ili igličavo drvo spada u familiju č a m o v a (Abietaceae) u rod borova (Pinus). Najsrodnija je našem običnom crnom ili austrijskom boru (Pinus nigra), od koga se razlikuje naročito po rastu, obliku i boji češera, gradi iglica i drveta, i po nekim drugim osobinama, koje nas ovdje ne će mnogo zanimati. Najlakše se prepoznaje po svijetlo-sivoj, gotovo pepeljastoj kori, koja je kod starijih stabala ispucana u vrlo karakteristične višekutne pločice. Iz nešto veće udaljenosti kora debla starijeg stabla izgleda, kao da je pokrivena pravilnim ljuskama. Nijemci

KARAKTERISTIČNA U GOTOVO PRAVILNE VIŠEKUTE ISPUCALA KORA MUNIKE.

Foto: Ing. P. F.

zbog toga muniku nazivaju Schlangenhautkiefer, tj. bor, kome kora liči na zmijinu košuljicu, ili još češće Panzerkiefer, što znači bor, koji izgleda kao da se nalazi u viteškom panciru.

Iglice na grančicama munike pokazuju zanimljiv poredaj; one su uvijek skupljene na vrhu grančice u malu stisnutu kičicu, koja izgleda kao slikarski kist. Na grančicama opazit ćemo vrlo jasno neke gotovo pravilno poredane uske prstene. Oni označuju godišnji prirast grančice, a sačinjavaju ih ožiljci otpalih iglica i ljusaka, koje štite mlade pupove. Ove vrlo zanimljive prstene ne ćemo naći ni kod jedne druge vrste bora.

Još treba istaknuti jednu značajnu osobinu toga drveta. Munika raste vrlo polagano. U visokim planinama vegetacija ima vrlo malo vremena za svoj razvitak. Do kasno u proljeće leže ovdje snjegovi, mrazovi su česti i na početku ljeta ,a prve jesenske kiše redovno donose jako zahlađivanje ,a često i prve snjegove. Trajanje vegetacije tu iznosi redovno jedva 4 mjeseca i za tako kratko vrijeme munika uspije da godišnje naraste u visinu jedva za kojih 20 cm., a deblo se poveća tek za prosječno 2 milimetra. Prema tome treba muniki vrlo mnogo vremena, dok naraste do svoje srednje visine od kojih 20 metara. Većina stabala na našim planinama ima u promjeru preko 1 metar debljine; to znači da takvo stablo munike ima približno oko 250 godina, no nađena su i takva, koja su bila preko 400 godina.

Munika vrlo teško uspijeva u zasjeni drugog drveća. Na strmim obroncima nalazimo vrlo često zanimljive oblike rasta ovog drveta. Kako raste na osami, izgleda, kao da su mu sa gornje strane sve grane okresane. Krošnja je razvijena na jednu, obično sunčanu stranu poput zastave. I ovo je jedna vrlo zanimljiva prilagodba, kako bi zelene grane iskoristile što više sunčanog svijetla.

Osobita je značajka munike, da raste gotovo isključivo na podlozi od vapnenca. Vrlo rijetko, svega dosada na tri mjesta, nađena je ona u planinskim krajevima, koji su izgrađeni od silikata, ali tu ne pokazuje onu ljepotu rasta kao u vapnenačkim planinama. Prema tome ona spada među izrazito drveće vapnenačkih planina, po čemu se razlikuje od druge balkanske vrste, molike (P. pence Grisebach), koja opet dolazi isključivo na silikatnim planinama.

U svojim životnim zahtjevima munika je jedna od najskromnijih vrsta drveća. Vapnenačke planine ne pružaju joj neko osobito izobilje hrane. Plitko, kamenito, redovito još i bezvodno tlo odbija mnoge druge vrste, koje stoga traže niže plodnije i vlažnije predjele. Munika zato ima osobito značenje i vrijednost za visoke naše planine. U njima ona nalazi vrlo slabu konkurenciju drugih vrsta drveća. Na plitkom planinskom tlu, na golom kamenu druge vrste drveća ne bi se mogle dulje vremena održati, prvi jači vjetar ili bura iščupali bi ih iz plitke podloge. Muniki naprotiv vjetar i bura ne mogu ništa naškoditi. Njezina prastara stabla, koja su već odavno prestala da se zelene, t. zv. sušile, još uvijek tu stoje uspravno i prkose vjetru i oluji. Munika je izloženim položajima rasta prilagodila svoj sistem žila. Poznato je ,da se borovi odlikuju osobinom, da razvijaju jednu snažnu centralnu žilu, t. zv. srčanicu. Muniki ni ta srčanica ne bi bila dovoljna i ne bi mnogo koristila, nego je ona zbog toga razvila sporedne žile tako ,da više nema jednu srčanicu ,nego čitav splet debelih i snažnih žila, koje isprepliću cijelu kamenu površinu, prodiru kroz pukotine u dubinu i tako joj služe kao sigurno uporište. Bura može sada da udara na stablo, koliko god hoće. Deblo i grane dovoljno su čvrste i otporne ,a cijelo stablo je duboko i sigurno usidreno.

Foto: Ing. P. F.

BIJELE STIJENE, JEDNO STANIŠTE MUNIKE NA PLANINI VISOČICI

Prije svojih osamdeset godina munika još nije bila zavedena u spisak bilja i drveća naše zemlje. Neki putnici i planinari, koji su u to vrijeme putovali po Balkanskom poluotoku, pisali su i o bilju i životinjama, koje su na tim svojim putovanjima vidjeli, ali nijedan od njih nije ništa zabilježio o nekom naročitom borovu drvetu svijetlo-sive ljuskave kore, koje raste u visokim balkanskim planinama. Naše planine bile su u to doba još prilično nepristupačne, a veliki pothvat bilo je putovanje i po naseljenim dolinama. Planinsko bilje i drveće ostalo je tako dosta vremena nepoznato i čekalo odvažne i poduzetne istraživače-planinare ,da ga otkriju i prouče.

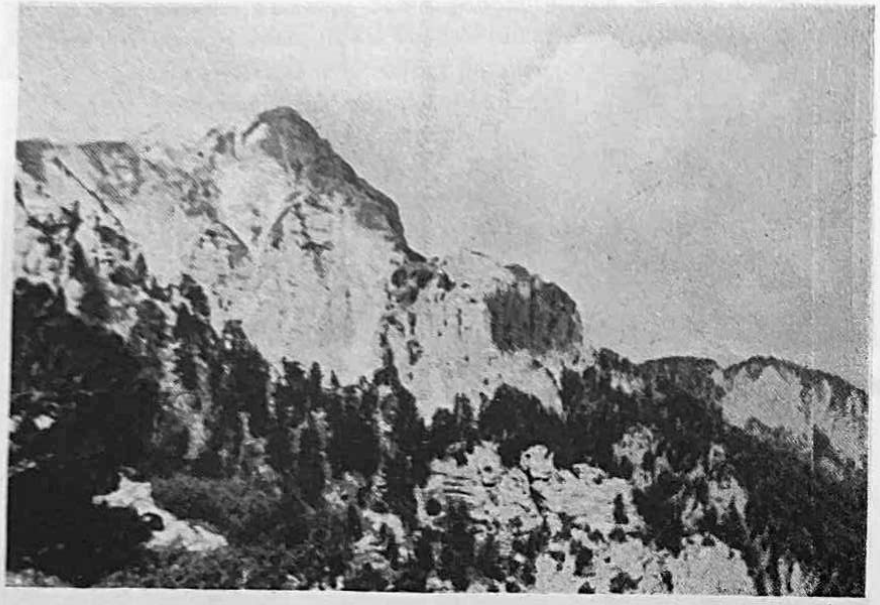

Foto: Ing. P. F.

VELIKA KAPA NA PLANINI PRENJU, ISPOD KOJE SE POVLAČI MUNIKA.

Tek godine 1862. otkrivena je prvi put munika i to na planini Olimpu u Grčkoj. Grčki botaničar Heldreich našao je tude drvo, za koje je u prvi mah mislio ,da pripada jednoj vrsti primorskog bora. On je sabrao grančice i češere i označio ih sa »Pinus pinaster Ait?« i poslao ih tada čuvenom botaničaru Boissieru na daljnje proučavanje. Do tih graničica došao je švicarski botaničar Christ, koji je tada proučavao rod borova. Christ je pregledavajući grančice odmah zaključio, da one potječu od jedne nove, do tada još nepoznate vrste. Prvi opis ove vrste štampao je Christ u jednom švicarskom botaničkom časopisu.*) Prema tome objavljena je godine 1863. prva vijest, da u balkanskim planinama raste jedno novo i neobično zanimljivo šumsko drvo, kome je tada Christ u počast njegova prvog otkrivača dao naučni naziv: Pinus Heldreichii — Heldreihov bor.

U isto vrijeme planinario je po našim primorskim planinama bečki botaničar Franjo Maly. Sabirući rijetko planinsko bilje za bečke botaničke vrtove naišao je na planinama Bijeloj gori i Orjenu na velike sastojine jednog njemu nepoznatog borova drveta. Da bi se točno uvjerio, o kojoj se tu vrsti radi, sakupio je grančice, češere i komad kore ovog drveta i ponio ih zajedno s ostalim sabranim biljem

* Dr. H. Christ: Uebersicht der europäischen Abietineen (Pinus Linn). Verhandlungen der Naturforsch. Gesellschaft, Basel. God. 1864. str. 549.

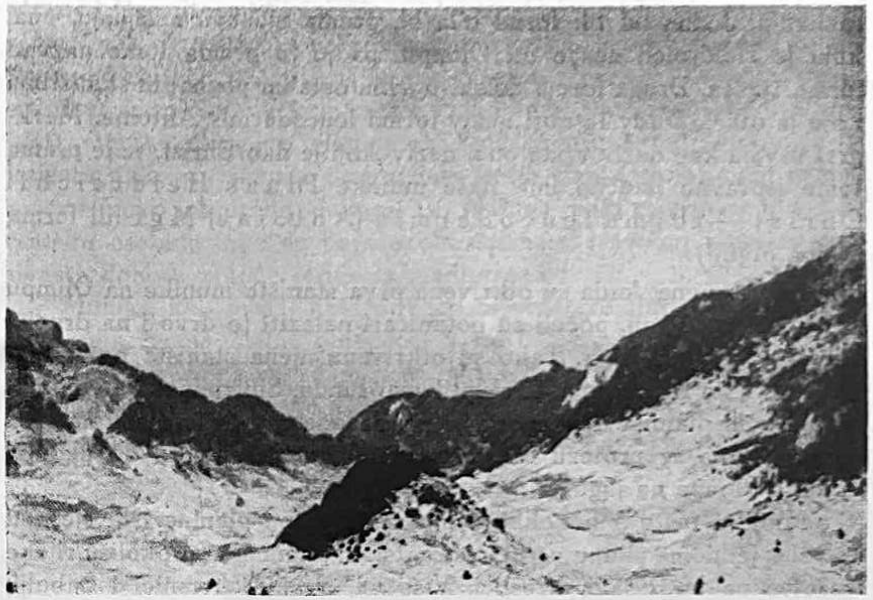

Foto: Ing. P. F.

TISOVICA (PRENJ-PL.) OKRUŽENA JE TAMNO-ZELENIM KROŠNJAMA MUNIKE

u Beč. Te su grančice dospjele do botaničara Antoine-a, koji je u njima otkrio novu botaničku vrstu, koju je prema svijetloj boji kore nazvao Pinus leucodermis. Opis ovog drveta objavio je godine 1864.*) a godinu dana iza toga u posebnoj knjizi sa dvije vrlo dobre fotografije grančica i češera, koje je Maly sabrao.

Tako je ova botanička vrsta dobila dva različita naučna naziva, od kojih se je posljednji dulje zadržao u upotrebi i dugo je vremena prošlo, dok se je ustanovilo, da se oba naziva odnose na jednu te istu vrstu.

Dešavalo se je i poslije toga ,da su neki botaničari kod svog prvog susreta s munikom mislili, da su učinili novo otkriće. Tako je i jedan od najboljih poznavalaca bosansko-hercegovačke flore Dr. Günther Beck, kada je prvi put vidio muniku na planini Prenju. bio tvrdog uvjerenja, da je pronašao novu botaničku vrstu, kojoj je odmah dao i naučni naziv Pinus prenja, što je kasnije morao ispraviti. Isto se je to desilo i češkom botaničaru Formaneku, kada je na planini Pindu »otkrio« svoju Pinus pindica.

U najnovije vrijeme proučio je muniku botaničar Markgraf i ustanovio, da ona ima u prirodi dvije forme, koje se međusobno jasno

*) Antoine Franz: Pinus leucodermis Ant. — Oesterreichische botanische Zeitschrift XIV, 1864, str. 366.

razlikuju. Jedna od tih formi bila bi, prema njegovu mišljenju, ona, koju je Heldreich našao na Olimpu, pa ju je prema tome nazvao forma typica. Druga forma dolazi u svim ostalim poznatim staništima i nju je otkrio Maly te nosi naziv forma leucodermis Antoine. Markgraf usvaja kao naziv vrste onaj naziv ,koji je dao Christ, te je prema tome ispravno naučno ime naše munike Pinus Heldreichii Christ — forma leucodermis (Antoine) Mgf (ili forma typica Mgf.)*)

Od vremena, kada su otkrivena prva staništa munike na Olimpu i na planini Orjenu, počeli su botaničari nalaziti to drvo i na drugim balkanskim planinama. Tako su otkrivena njena staništa na Prenju i Čvrsnici, na Komovima, Prokletijama, Pindu, Sinjajevini i u velikom nizu drugih planina. Postepeno je pronađena u jednom velikom nizu planina, koje se protežu od naše Hranisave na sjeveru do planina Pinda i Olimpa na jugu.

Munika raste u nekoliko razbacanih grupa planina. Na sjeveru dolazi u jednome skupu na južnohrvatskim planinama u okolišu rijeke Neretve na Hranisavi, Preslici, Visočici, Prenju, Čvrsnici i Čabulji, zatim je nalazimo tek na planinama Orjenu i Lovćenu, a u sjevernoj Crnoj Gori na Durmitoru (kod Donjih Mataruga), na Sinjajevini, Bjelasici i Moračkim planinama. Najveće njeno raširenje obuhvata planine Komove, Trojan, Zeletin, zatim cijele Prokletije (Rugovsko-metohijske planine) Paštrik, Koritnik, Djalicu, Korab i jedan dio Šarplanine (Ošljak). U albanskim planinama dolazi na mnogo mjesta, među kojima treba spomenuti okolicu Tirane, Elbasana, Berata (planina Tomor) i Valone (Akrokeraunske planine), a na grčkim planinama dolazi na Pindu i na nekim okolnim planinama te na Olimpu, gdje se završavaju njena prirodna južna staništa. U najnovije vrijeme otkrivena su njena staništa i na prilično udaljenim planinama Pirina i na Ali Botušu u Bugarskoj, i to su joj do danas utvrđena najistočnija staništa.

Kroz dugi niz godina smatralo se, da je munika ograničena samo na planine Balkanskog poluotoka, dok početkom ovog stoljeća nisu nađena njena staništa i na planinama Monte Polino i Monte La Spia u najjužnijem dijelu Apeninskog poluotoka.

Najveći se broj staništa munike nalazi u zapadnom dijelu Balkanskog poluotoka na nekim visokim planinama, koje se pružaju u jednom isprekidanom nizu gotovo paralelno s obalama Jadranskog i Jonskog mora. Najsjevernija se grupa staništa na našim južnohrvatskim planinama nalazi nešto jače odijeljena od ostalog niza planina, u kojima dolaze munikina staništa. Između planina Visočice i Prenja s jedne

*) Vidi o tome Fr. Markgraf: Die Panzerkiefer u Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft, Bd. 43, 1931, str. 250.

strane i Durmitora i Sinjajevine, odnosno Orjena i Lovćena na drugoj strani, nalazi se nekoliko visokih vapnenačkih planina (Lelija, Zelengora, Volujak i Maglič), u kojima nije otkriveno ni jedno stanište munike. Ako još bolje pripazimo, vidjet ćemo, da se gotovo sva staništa munike nalaze u planinama, koje su primaknute primorju ili koje se nalaze u slivnim područjima većih rijeka, koje imaju prema moru široko otvorene doline. Te planine pokazuju naročitu klimatsku osebinu, one su bogate oborinama i zračnom vlagom, koju ovamo donose zračne struje iz mediterana.

Munika kao vrsta, koja potječe iz prastare flore našeg kopna, pokazuje veoma slabu otpornost i borbenost spram drugih vrsta šumskog drveća, koje se je bolje prilagodilo današnjoj klimi. Ako promatramo borbu, koju međusobno vodi razno šumsko drveće u osvajanju životnog prostora, vidjet ćemo, da u takvoj borbi munika

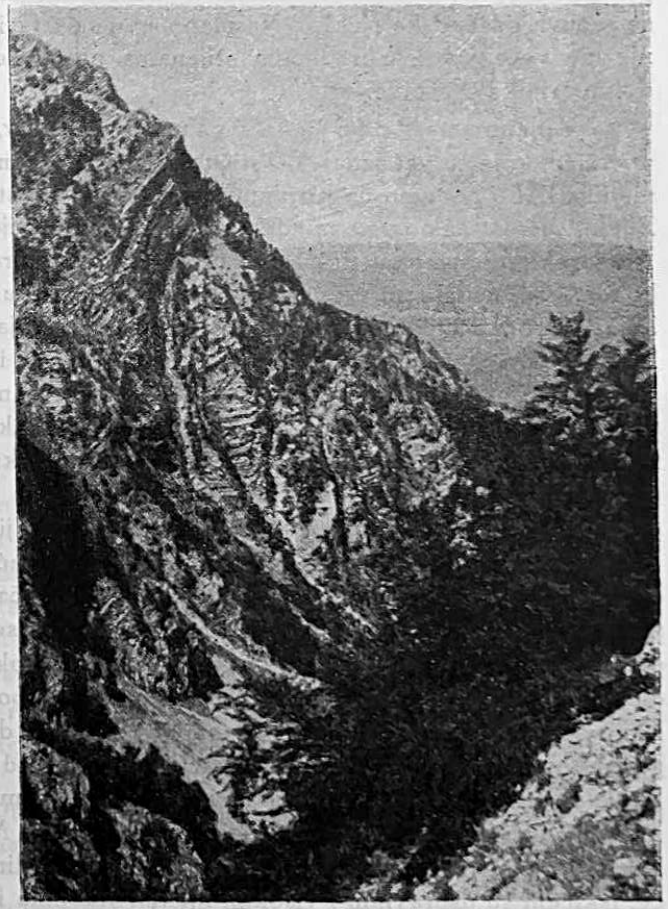

STRME STRANE MALOG SLJEMENA (PLASA) PUNE SU LIJEPO IZRASLIH STABALA MUNIKE

Foto: M. Dopuda

redovno prije ili kasnije podlegne. U takvim slučajevima katkada i sama mnogo doprinosi svojoj propasti. Na strmim, golim, besplodnim i isprva nenapučenim mjestima jedina munika zbog svojih malih zahtjeva nalazi neku mogućnost, da se održi. S vremenom od svojih žila i debelim slojem opalih iglica stvara na tim mjestima povoljne uvjete i mogućnosti i za razvoj drugih vrsta, koje imaju više zahtjeva. Tada joj se na tim mjestima redovno pridružuje smrča ili bukva, koje ju redovno zbog svog bujnog rasta uguše i sasvim potisnu.

Spomenuli smo, da se najsjevernije stanište munike nalazi na bosanskoj Hranisavi. Tu je munika planinarima ostala prilično nepoznata, jer se je naselila na teže pristupačnim mjestima ispod strmih stijena Velike i Male Hranisave na gornjem rubu visoke šume, koja okružuje Mehinu Luku. Na planini Preslici nalazi se prvo susjedno stanište na teritoriju banovine Hrvatske. Ovdje munike ima još u vrlo maloj količini, zavučena u strme litice uspjela je ovdje da se sačuva od ljudske sjekire. Na planini Visočici ima svega jedno njezino veće stanište u Bijelim stijenama povrh sela Grušče iznad doline rijeke Neretve.

Na planinama Prenju i Čvrsnici, naprotiv, nalazimo velike površine, koje se već izdaleka ističu tamnom zelenom bojom krošanja munike. Ako pođemo na planinu Prenj s konjičke strane kroz dolinu Bijele, susrest ćemo se s munikom već u donjem dijelu Rakova laza. Na širokim kamenim sipinama, preko kojih u proljeće teku jake bujice, naći ćemo već po neko njeno stablo između smrča i bukava, koje tu tvore manje šume. Kada se počnemo uspinjati uz Skok ili uz Rakov laz, sve češće nailazimo na njezina visoka i lijepo razvijena stabla, dok nas u većoj visini ne susretnu čitave male skupine. Na planinskoj visoravni oko Jezerca, na Tarašu, Velikoj Motiki, zatim na južnim i zapadnim stranama Borašnice, Poslušnika i Osobca njene sastojine pokrivaju velik dio površine. I ostali dio Prenja kao Glogovo, Lučina ,a naročito južni planinski obronci: Poljica, Pritres, Riva, Kapljuc, Kamenac i Bijele Vode pokrivene su većim šumicama, u kojima dolazi munika gotovo kao jedina vrsta drveća. Najljepše njene sastojine nalazimo na Konjičkoj Bjelašnici, koje se odatle pružaju preko Gornjih Tonatišta, Tisovice u izvorište potoka Idbara, i produžuju preko Crnih Kosa ispod Četinja u uskom pojasu na gornjem rubu visoke šume i obuhvaćaju planinu sve gotovo do visoravni Glogova. Posebno se nalazi još i na Ričici i Lesini iznad Ostrošca.

Na susjednoj planini Čvrsnici nalazimo muniku na mnogo mjesta. Idući od Plase nalazimo je po Drijenču, na Malom Sljemenu, Raulji i Muharnici. Strmi obronci, koji okružuju dolinu Dive Grabovice, iskićeni su uspravnim i visokim njenim stablima i odatle ona prelazi i na gornju krašku visoravan planine. U Maloj Čvrsnici nalazimo

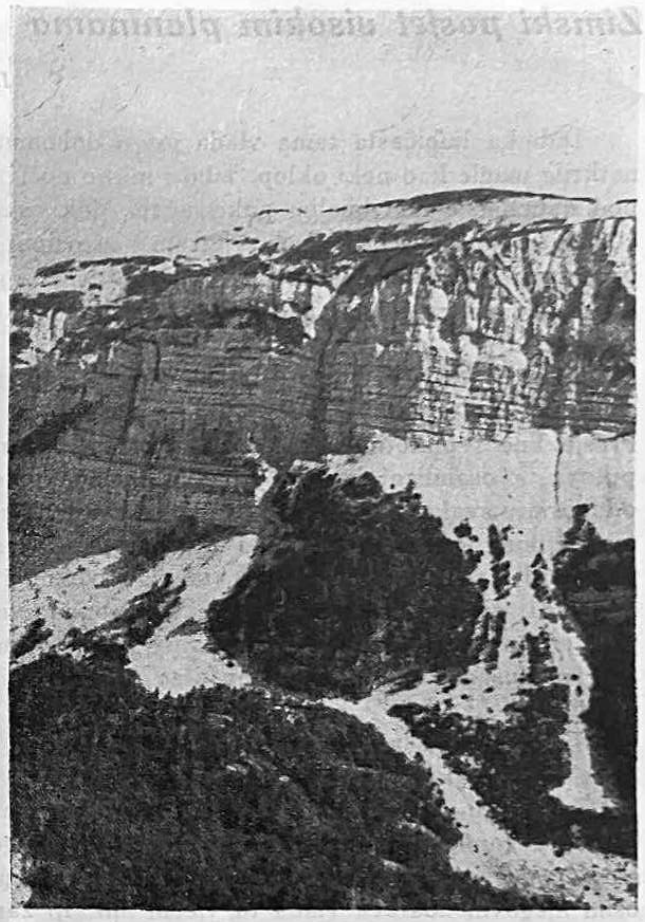

STIJENE DRIJENČA U PLASI, ISPOD KOJIH RASTE MUNIKA NA TOČILIMA.

Foto: Ing. P. F.

je pod Jelenkom, oko Davidovića stana i na Strmoglavnici. Prostrane njene sastojine nalazimo na Pržulji iznad Masne Luke. Okružujući dolinu Drežanke prelazi ona i na Runjevu kosu i dalje po cijeloj Čabulji i planini.

Ovim staništima treba još dodati lijepe njene šume iznad Rujišta na Porinplanini, kraj kojih prolazi planinarski put, koji iz Mostara vodi na Prenj-planinu.

S ostalih hercegovačkih planina nisu poznata njena staništa, a na planini Veleži iznad Mostara sasvim je sigurno utvrđeno, da je nema.

O planini Orjenu i njenim tamošnjim staništima naći ćemo u starijim brojevima »Hrvatskog planinara« veliki broj podataka.*

* Vidi A. Oliva — Botanička ekskurzija na planinu Subru. »Hrv. Planinar« 1940., i Dr. Đ. Orlić: U Zubačkim i Krivošijskim planinama«, »Hrv. planinar«, 1938.

Zimski posjet visokim planinama

Ivan Bumba (Zagreb)

Duboka ljubičasta tama vlada još u dolinama, nad koje su se natkrile magle kao neki oklop. Tiho i mirno počivaju gorski velikani pod debelim svojim bijelim pokrivačem, dok osjetljiva zima ne da čovjeku napredovati. Suncem, vjetrom i usovima izglađeni ledenjaci pričinjaju se iz daljine kao išarani papir, dok na grebenima, koji su s pomoću vjetra i leda poprimili neobične oblike, lepršaju ledene zastave.

Led! — Svijetli, bijelo kristalni, no ipak bojama bogati led čini strme stijene i putove najstrmijim ljestvama na putu — k vrhu. Prosjekline i pukotine kao teško prolazne zapreke zatvaraju te putove, a osamljeni kameni otoci slični su junacima, koji junački odolijevaju svakoj buri. Mirne i šutljive su stijene u noćima obasjanim mjesečinom, kao da su potpuno ukočene i bez života. No to je samo prividno! Kad sunce pozlati ovu nevinu bjelinu i kad provali topli dah juga, probude se zaspali titani, koji onda svom svojom ogromnom snagom nemilosrdno trgaju i ruše sve, što im je na putu, i bacaju naglušnom bukom u dolinu. Jao onome, koji se nađe na tom putu!

Iz sakrivene planinarske kuće izmile dva čovjeka i lagano korak po korak kreću prema susjednom, no dosta udaljenom vrhuncu. Zar to nije smjelost? Na sedlu i na grebenima vlada ljut i oštar vjetar, a gorska bila odskaču na mjesečini kao golemi srebrni mostovi iznad ponora. Cepin hitro sjecka stepenicu za stepenicom i osim njegovih udaraca vlada tu vječni mir. Ili zar možda nije? Ne, jer vjetar, koji stoluje tu na grebenima, bjesni zasićen snijegom po gorskim rebrima i svira na svojoj harfi simfoniju bregova. U dalekom alpskom luku nalazimo stijene, grebene i vrhove sa zvučnim imenima, koji nas prisiljavaju na divljenje, pobuđuju jezu i tihe želje. Koji alpinista ne poznaje tu višu silu, koja kuje u slobodnim satima na planinama čežnju, koju volja jedva potiskuje? Na ponosnim udaljenim velikanima namiguje ispunjenje tih želja, dok cepin gradi sve više i više putove k vrhuncu . . .

Naša dvojica, što su pošla iz kuće, već su u zavjetrini grebena i domalo ulaze u dosta strmi kuloar. Jedan nosi tešku uprtnjaču sa živežnim namirnicama, a drugi isto tako tešku s tehničkim pomagalima. Zubovi dereza čvrsto hvataju led, a uže, što se pružilo između obojice, veže dva ljudska života.

Suteći svitao je mladi dan.

Prvi na užetu upravo je preskočio raspuklinu i uspinje se po strmoj ledenoj ploči u vis, dok se uže ne nategne. Tada se čuje

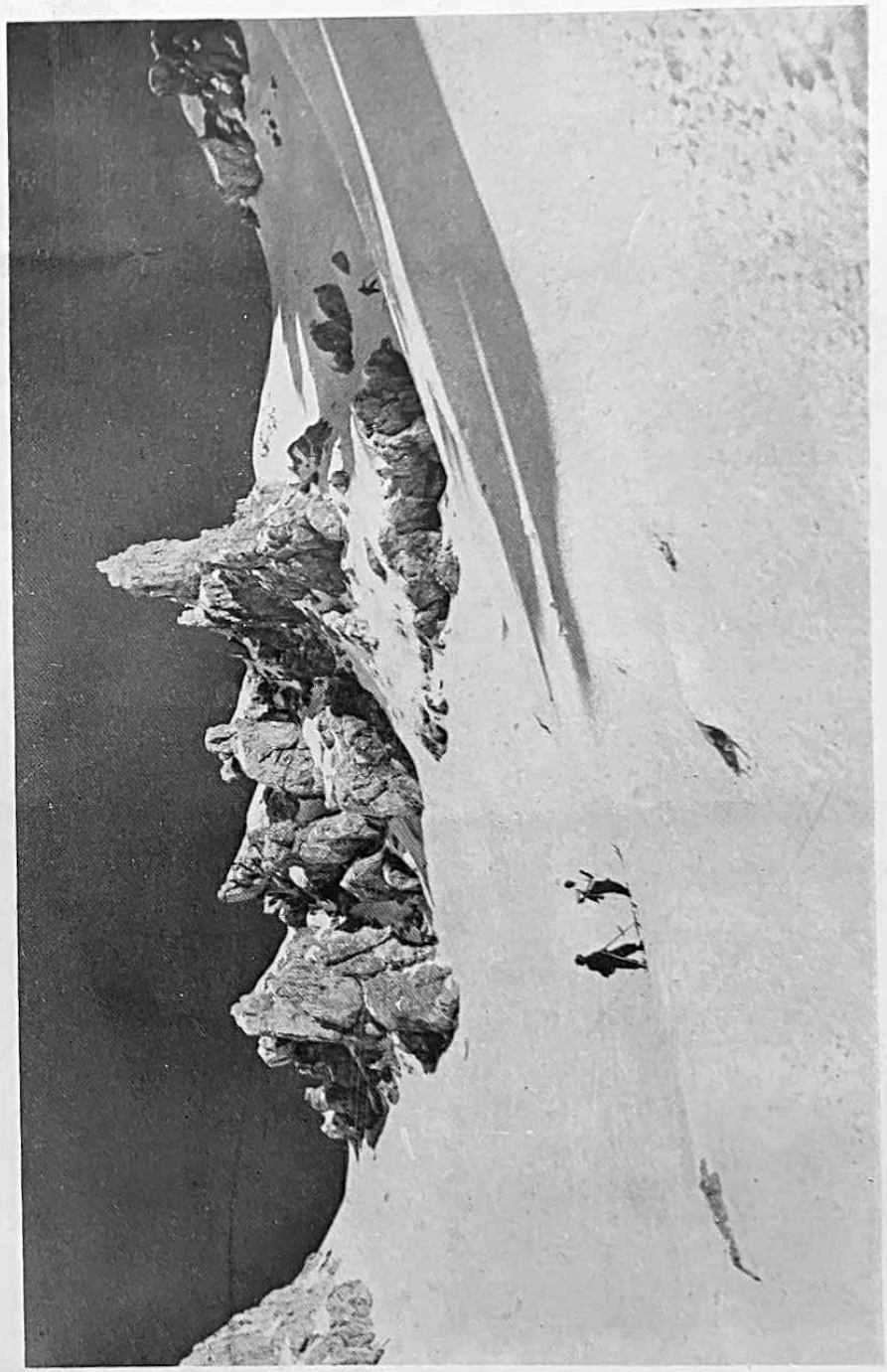

IZ JULIJSKIH ALPA

Foto: Ing. B. Dilber

zvuk klina, koji se zabija u stijenu, a zatim napreduje drugi. Obojica penjući se prijedu malu stijenu i upute se k strmom žlijebu, što počinje mnogo niže dolje, a završava skoro pod samim vrhom. No između njih i toga žlijeba leži velika zapreka, — ogromna kamena ploča, posve glatka i pokrivena dosta tankim slojem leda.

Oni stoje sada kod te ploče i odmaraju se.

Posve čisto i bistro leži pod njima dolina. Čuj, čak i do njih dopire poziv crkvenog zvona, koje zove vjernike u hram Božji.

Kod njih je inače mir, jer su u zavjetrini. Sve, što primaju u ruke, tako je neobično hladno, da im ne prija čak ni hrana. No volja nalaže: Naprijed. Teškom su mukom počeli napredovati. Cepinom su izradili veoma male i plitke stepenice i oprimke, jer bi jačim i dubljim udarcima mogli razbiti ledenu koru, na kojoj se nalaze. Stisnutim, ranjavim prstima traže u isjeckanom ledu oprimke, pa kada ih nađu, objese cijeli svoj život na njih, dok se prsti upilje u sitne i oštre komadiće leda, što ih je ostavio cepin.

Dok drugi osigurava, prvi posve lagano napreduje. Kojih pet metara iznad drugoga prvi se dugo zadržava, jer ne može naprijed. Drugi mirno stoji i čeka, kad začuje neko pucketanje i u jednom trenu preleti pokraj njega komad leda, a zatim dosta velikom brzinomo tijelo njegova druga. Svom svojom snagom uhvati uže, ovije ga oko klina, no najednoč se sve umiri. Njegov je drug zapeo na rubu pećine kod ulaza u žlijeb.

Nakon te nezgode, koja se je sretno svršila, počeo je ponovno uspon kroz žlijeb i nakon četiri sata penjanja pozdravilo ih je zlatno sunce na vrhu. Sretni i zadovoljni prepustili su se rijetkom uživanju prekrasnog zimskog dana, dok je nad dolinama opet ležala magla, koja se valjala kao voda, koja u loncu vrije i kipi.

Da, zimski se usponi mogu smatrati najvećim, no zato i najljepšim planinarstvom. Od god. 1786., kada je po zimi načinjen uspon na Mont Blanc, pa sve do danas načinjeno ih je mnogo, no svaki je jedno od najvećih djela, koje ljudsko biće može postići u borbi s majkom prirodom.

Naša dvojica vraćaju se zadovoljni, umorni i sretni u dolinu. Tu ih dočeka snijeg, koji je padajući pokrio cijeli kraj. Tamna i hladna noć, koja je nadošla, bijesno je tresla drvećem po šumi, kao da je ljuta, što ne može rastrti svu svoju moć i tamu, koju joj oduzimlju nježne i male, no potpuno bijele pahuljice.

Jedan od te dvojice sjetio se je riječi pjesnika Đure Arnolda:

»Tiha nojca već se šulja dolom,
Bijele svijeće po svem pali selu,
Sniježak prši, svakom stablu golom
Rad bi natko košuljicu bijelu.«

Cincar

Lina Horvat (Sisak)

Priznajem, kadgod sam čula govoriti o Cincar-planini, činilo mi se, da se govori o kraju, koji je nama tako nepristupačan, kao da se nalazi ne znam negdje. Moguće da sam upravo za to željela, da odem na Cincar. Ta se planina nalazi u pograničnom pojasu banovine Hrvatske, a usred Jugoslavije. Da ju je uistinu vrijedno upoznati, o tom sam se osvjedočila u kolovozu 1940. Kolovoz je uopće najidealniji mjesec za pohađanje brda, a poglavito za ovaj kraj, jer je tada vrijeme u jugozapadnoj Bosni najstalnije.

Tko želi divlje romantike i divne osame ,neka je ovdje potraži!

U Splitu su cvjetali oleandri. Ljudi su se znojili u ljetnoj zapari. Slipčevićev autobus bio je kompletno popunjen, kad je krenuo preko Klisa u Livno. Usijao se kamen, usijani su i ljudi. Zabadaju. Peckaju jedan drugoga. Prolazimo Sinjem, pa dolinom Cetine. Cesta se uspinje prema nekadašnjoj mletačko-turskoj međi, koja je stoljećima dijelila ljude istoga osjećaja, istoga jezika, istih interesa. I narod je sve to nadživio. Susrećemo po gdjekojega Dinarca. Kao da je isčupan iz onih pećina, kojima je okružen!

Došli smo na V a g a n j, najvišu kotu na cesti Split-Livno. Tu se na visini od 1.165 metara nalazi planinarska kuća H. P. D. Mosora. Odavle vodi staza na Kamešnicu planinu, koja se odlikuje lijepim šumama.

Duboko pod nama otvorilo se ravno i prostrano L i v a n j s k o p o l j e. obrubljeno vijencem planina, među kojima dominira Cincar (2.006 m.) — moja želja i cilj. Impozantno se izbočio na plećatoj planini K r u g.

Smionim serpentinama sišli smo u ravno Livanjsko polje. Divimo se virtuoznosti Ibrahima šofera, koji s izvjesnom gracijom manevrira za volanom, kao da to nije ništa naročito. A mi se putnici nakon tih serpentina osjećamo, kao da smo s uspjehom položili pilotski ispit.

U Livnu mnogo ljudi dočekuje autobus, koji je dnevna veza s ostalim svijetom. Divan gorski zrak, šum Bistrice, slikovitost svojstvena našim mjestima s orijentalnim oznakama iznenađuju u prvi čas, kad se onamo dođe.

Nakon trosatne vožnje autobusom goleme li razlike u svakom pogledu: Split-Livno! Došla sam ovamo s namjerom, da obiđem brda u okolici Livna. Nekolicina svijesnih planinara, koje tamo možemo na prste nabrojiti, velikom mi je susretljivošću dala potrebne upute.

Povrh Livna uzdižu se gotovo okomite, gole stijene. Podno njih izvire šumna Bistrica, kojoj je ime dobro izabrano. Kod tog romantičnog mjesta skreće put nalijevo prema spomenutim pećinama, koje su odozgo zasađene šumom još oko 1900. g. Tim novozasađenim parkom — Bašajkovac, koji je dika i ponos Livnjaka, vodi put prema Cincaru.

Bašajkovac je zasađen crnogoricom, koja divno ozonira zrak. Na pećinama nad Livnom nalazi se rasadnik za crnogorično drveće. Nadzire ga livanjski šumar (sada g. ing. Rudaš) .

Na Bašajkovcu se miješaju alpske karakteristike s dinarskim. Put je lijepo izveden i dobro održan, ali markacije nema. Među kamenjem raste mediteransko bilje. Tu raste divni visoki Phyteum humile (Schleicher) bijeli i plavi, kao da je nahukan plavičastim maškom po svojem bodljikavom lišću.

Zatim su zaredale livade, po kojima rastu četinjari. Dva puta treba prijeći kamene ograde i evo već puta izbrazdanog kolima, koja idu planinom Krug. Time je već najveći uspon savladan.

Kročim pašnjacima Krug-planine. Oko mene je ogroman prostor. Tek moj se cilj izbočio preda mnom kao golema zapreka. Prolazi vrijeme . . . Hodam usijanom visoravni, nad kojom je pripeklo Božje sunce. Nema ni povjetarca. Da mi je koje krošnjato drvo, jedno jedino sa svojim hladom. Nikoga ne susrećem. Zrak titra od vrućine. Izgleda, kao da će sad nä planuti čuperci trave, između kojih izvirkuje raspucano usijano kamenje.

TIPIČAN TEREN SA CINCARSKOG PAŠNJAKA

Gledam na sat. Mislim, da idem barem pola sata, a prošlo je tek pet minuta. I odviše je bilo u gradovima u posljednje vrijeme posebnih izdanja, koja svojim nagomilanim vijestima čine da vrijeme i odviše brzo prolazi. Nigdje nikoga. U osami polako kucaju minute i satovi. Ni stoke, ni čobana, ni vuka! Kao da sam sama na kugli zemaljskoj.

S lijeva pa s desna vidim neka prazna naselja. To su »košare«, stanovi za čobane i stoku, u kojima se siri sir i sprema hrana. Sve je pusto, jer je divan dan, pa stoga s čobanima boravi na prostranim pašnjacima podaleko od puta. Idem, otprilike, tragovima životinja i brazdama kola. Već želim čuti ma čiji glas. Ali ne čujem nigdje ništa. Ni vjetra, a kamo li koga živog.

Konačno! Da li mi se to samo pričinja, da li je to fata-morgana ili je istina, da se daleko na obzorju nešto miče? Čudne prilike čudnoga oblika! Pojavila se dinarska djevojka, snažna i bistra. Vodi dva konja natovarena sijenom. Čudom se čudi, po što ja ovamo, pa još iz Zagreba. Velim, da me zanima, kako svijet ovdje živi. Opet čuđenje . . .

Zapitam je, idem li dobro prema stajama stočarske stanice.

— Ideš —, bio je lakonski odgovor, koji je raspršio sve moje sumnje. A javljale su mi se već.

Vrućina je dostigla svoju kulminaciju. — Počeli su se pojavljivati stogovi. Tu su već, dakle, pašnjaci izbrijani, pokošeni. Odlučim da ću skrenuti s puta do prvoga stoga, na koji naiđem, da u njegovu hladu malo počinem. Kratka podnevna sjena jedva je dopuštala, da se udobno pružim u hladovini pokraj stoga. Razmišljam. Čudnih prostora ima u našoj zemlji. Čovjek ide usred bijela dana satima i od svih milijuna ljudi kugle zemaljske baš nigdje nikoga do ove djevojke s konjima.

Divna osama! Da li je to istina, da negdje postoji divlji tempo gradskoga života Kome prebrzo vrijeme leti, neka dođe ovamo brojiti minute, slušati kucaje vlastitoga srca. Bit će mu najmanja sitnica doživljaj. Tu će opaziti, kad prhne jarebica, kad zaleluja tihi zefir, kad zazuji bumbar, dok u gradu uz radio, novine i filmove ne će primjetiti ni propast gradova u masi preraznolikih događaja. Bezbrižno ležim. Povrh mene modro nebo. Oko mene titra vrućina. Pogledam na stog. Gle! Zašto visi na unakrsno savijenim šipkama ovo kamenje povrh stoga Kako su praktični naši gorštaci! Stogovi su složeni od niske planinske trave, koju bi lako raznio i malo jači vjetar. Ovako ih stavljaju kao pod neku prešu, da vjetar ne može raznositi sijeno. Poslije sam čula, da neki opet spretno od sijena spletu užeta, kojim stog povezuju, da im vjetar ne raznosi muku.

Obazrem se i pogledam na Cincar, koji je ponosno čekao, da dođem do njega. Kad ne će planine do nas, moramo mi do njih. (Sjetila sam se one slovenske: Ni gora nora, nek je nor, ki gre gor.) Čudno mi je bilo, da je istina, da onaj Cincar, koji sam nekoč u školskim klupama zamišljala kao da je u centralnoj Aziji, stoji preda mnom u punom sunčanom osvjetljenju. A on tu pitomo čeka, da ga obiđem. Gdje su legije mojih znanaca, da barem neko od njih vidi ovu krasotu, koja tu badava stoji?! I bi mi drago, što ovaj čas imam samo ja taj monopol, da uživam u cincarskoj blizini. Baš sam se potpuno prepustila slatkoj bezbrižnosti. Kad sam već mislila, da su prošla dva sata, odlučim dalje. A nije prošlo ni pola sata. Doista mnoge promjene i događaji ubrzavaju prolaženje vremena. Zato mi tako brzo starimo. Nekoć su ljudi dulje živjeli, jer su manje doživljavali.

Osjećam ugodnu promjenu. Nastalo je u zraku lagano gibanje. Povjetarac, zlata vrijedan povjetarac, jer me moja dobro natovarena uprtnjača dobro grije . . . Na kamenju udobno sjede žute čuvarkuće. Prija im vrijeme i cvatu. Uz put izdigao se do čovječje visine ovdje ondje ljubičasti stričak. Ima divne velike cvjetove i ubojito oštro lišće.

Opet košare. Razgledavam ih. Nigdje ljudi; tek krave muču. Čudi me, što nema muha. Podalje u jednoj udolini vidim ljude. Tovare sijeno u kola. Razgovaramo na razmak od koja pola kilometra. Svi mi se čude, jer se tamo još čude svakome planinaru.

Sočna livada uvela me konačno do staja stočarske stanice, pokraj kojih je i sklonište HPD Mosora na podnožju Cincara. Nalazi se na visini od 1480 metara. Planinarsko sklonište uređeno je 1936. zaslugom prof. Giromette. Kuća je zaklonjena drvećem. Neobično se ugodno doimlje šum krošnje, kojom šušti vjetar, jer od Bašajkovca do skloništa nigdje nije bilo drveta ni za želju. U toj oazi rastu bukva, jasen, grab, javor i neko drvo, kome kažu mukinje, čije mahune jedu pastiri. Uz kuću su velike staje starog tipa. Pokrite su niskim krovovima zbog naglih i jakih udaraca vjetra. Prostor, na kojem su staje i sklonište, okružen je kamenim plotom.

U prednjem dijelu kuće nalazi se kuhinja, stan za sirare i pastire, i sirarnica, u kojoj se pomoću naročitog uređaja siri sir. U stražnjem dijelu kuće nalazi se odjeljenje za planinare, koje je vrlo čisto i prijatno. Soba je okružena bijelim daskama, da bude svijetlo i toplo. U njoj je ležaj za četiri osobe. Preporuča se ponijeti pokrivač, iako je na raspolaganju štednjak. Tu sami možete kuhati, tek treba zamoliti, da vam donesu drva. U sobi je na raspolaganju petrolejska svjetiljka i kućna apoteka. Iako su blizu staje, začudo nema muha.

U drugoj sobi je blagovaonica sa stolom, klupama i ormarom, u kojem ima tanjura, čaša, jedaćeg pribora, posuda i pribora za kuhanje (čak i cjedilo).

U kući se može dobiti samo mliječnih proizvoda. Kruh treba ponijeti, jer ga ljudi, koji su gore, slabo imaju. Ako vam se hoće čitati, na polici imade »Hrvatskih planinara«. — Sve ovo napominjem tek toliko, da se, ako odlučite ovamo, prema tome ravnate.

Iz knjige za upisivanje vidi se, da ovamo dolazi najviše planinara iz Livna i Splita. Malo ih je iz Zagreba. Sjećam se, da su se ubilježili prof. Kušan, prof. Salih Ljubunčić i Kata Dujšin.

Podveče odlučim na vrh Cincara. Put mi je pokazao mladi napredni musliman, sirar sa stanice, koji se ujedno brine, da kuća bude u redu. Staze nema. Ide se gorskom travom, koja je i sočna i opora. Zbog te trave je Cincar na glasu među pašnjacima. Ovdje je trava izmiješana s malim grmečcima žuke. Tu imadu prilike, da se sakrivaju zmije. Naišla sam na dva šargana.

Od kuće je izgledalo, da do vrha treba oko pola sata. Ali dimenzije u onom golemom prostoru varaju. Treba oko sat i po nenaporna hoda od kuće do vrha i to zbog toga, što nema puta i što se izglade cipele na travi, pa se kližu kod svakoga koraka.

Sunce je upravo bilo na zalazu. Kosim je zrakama obasjavalo zemlju. Biti sam i ne misliti ništa naročito u takovim časovima tako je snažan doživljaj, da naknadno nakon mjeseci možemo osjetiti duboko zadovoljstvo.

U glamočkom polju već je tama. Magle, koje izdiše majka zemlja prekrivaju tankim velom cijelu usku i dugoljastu glamočku dolinu. Pričinja se kao jezero. I na Livanjsko prostrano polje spušta se mrak. Još se žare u suncu bedemi planina, koji s juga obrubljuju široku ravan. Kao kulise poredale su se raznolike planine u modrim i sivim tonovima. One dalmatinske gore, koje brane pogled na more, pričinjaju se već kao vizije, kao da i nisu tvrde kamene gore, nego oblaci, koji su pali nisko na horizont.

Plećata Krug-planina (1549 m) sa svojim nedoglednim pašnjacima, nad kojom sam prije nekoliko sati u vrućem titraju užarenog uzduha očekivala fata morganu, leži kao sablasna pustinja puna vrtača. Vidim cijeli put, kojim sam išla.

Pogled prema sjeveroistoku potpuno je oprečan onome na jugu. U tom leži čar Cincara! Odjednom svuda šume, šume i šume, sve do Bjelašnice i Prenja. Planina do planine, planina za planinom, i sve obrašteno divnom crnogoričnom šumom.

U mrkoj tami leže već Drežnica i Crna Rijeka, — domovina medvjeda, vukova, divljih mačaka, veprova, srna, divokoza, orlova . . . Tu mračnu guduru povezuje s Cincarom šuma. Penje se šuma,

penje uz obronke brda, malakše i prepušta klekovini, da se uspne do samoga vrha. Doista na samome vrhu i cijelim grebenom planine vidi se, kako je Cincar međaš dvaju svijetova. Ovdje stabla ni za žalju, a onamo netaknute prašume pune prirodnoga blaga.

A tik kraj mene uz trigonometrički znak ljulja se čičak na jakome vjetru, koji je postajao sve jači, otkako je sunce zašlo. Kraj mojih nogu puže po zemlji biljka srodna lazarkinji i grli se s oporom travom. Svinjduše se njišu svojim žutim glavicama po taktu vjetra. A na kamenu, gdje sjedim, jedna saxifraga sjedi čvrsto pripita uz kamen i sklapa žute latice svojih cvjetića, kao da se boji noći.

Pobrzala sam s vrha niz klizave travnate Cincarove kosine. Za pola sata preskočila sam kamenu ogradu, koja obrubljuje dvorište skloništa. Već se muze. Čuje se blejanje ovaca, mukanje krava i toptanje konja. Jedva smo se priviknuli na tamu, kad se pomoli iza brda pun mjesec.

Nakon večere skupila se umorna družina pred kuću na razgovor. Raspričao se sirar Ibrahim o svem i svačem. Razgovaramo o domaćim prilikama, o velikome svijetu, a on ima o svem u ovoj pustoši svoje mišljenje. Sluša to tiha Sima i otire rubom svoje pregače suze, jer joj je čovjek otišao u vojsku. Jedino želi, da čuje od nas, — hoće li biti rata. Mjesečina je tako jasna, da se moglo čitati.

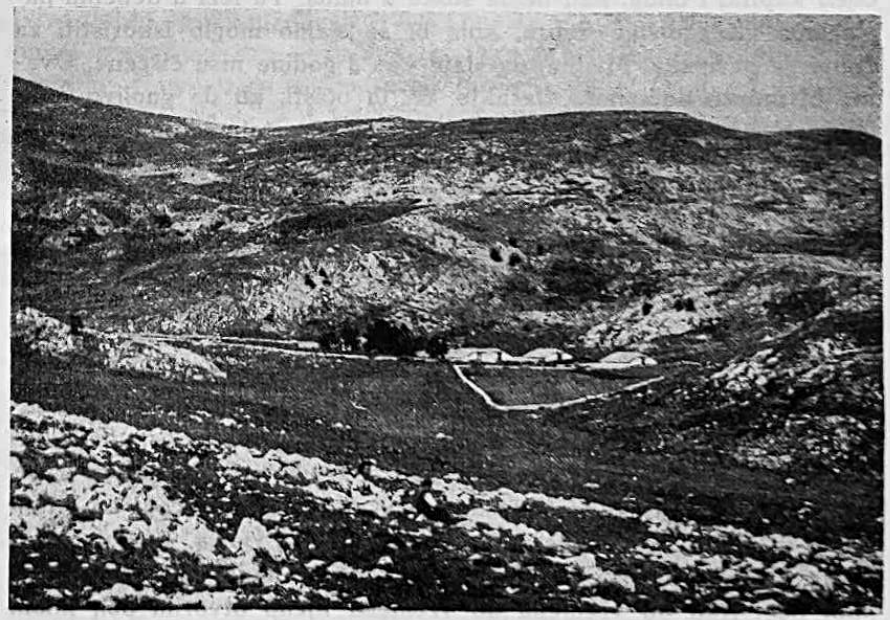

STAJE POKRAJ SKLONIŠTA H. P. D. MOSOR (SAKRITO MEĐU DRVEĆEM) PODNO CINCARA (1480 M)

Ali ljepše je razgovarati. Mali pas Medo nespretno se miče medu nama i katkada zacvili, dok poduzetna Lisa otrči pokatkad izvan ograde, oštro zalaje i dotrči natrag medu nas, kao da je željna pohvale. Neki stari pastir pita tobože Ibrahima, ima li duhana, a Ibrahim se odmah obrati na mene: ma zna on, da ja ne pušim, ali hoće da tuče žicu, pa ovako pita. I stari je sretno »užicao«, upalio, pa nestao.

Mali pastir Mirko sluša svaku riječ, željan je, da nešto čuje i nauči. Tjeraju ga spavati, ali on bi želio da mjesec dođe na vrh »mukinje«, koja pred nama stoji. Tako smo ugovorili te otišli na počinak tek onda, kad se mjesec popeo na vrh vrha drveta.

Ujutro prva vijest: vuk je noćas odnio jedno janje... Cincar je osvanuo u novom raspoloženju. Dok je jučer gazdovalo sunce, danas je uglavnom gospodar situacije vjetar. Razgledavam okolicu kuće. Naročito me zanima pitanje vode. U kraškom kraju teško je s vodom. No ovo su sklonište i staje smjestili na dobrome mjestu. Nekoliko koračaja od kuće nalazi se Begovo vrelo — velika blagodat za taj kraj. Polagano kaplje voda, no da ni kap ne propadne neiskorišćena, načinjena je velika natkrivena nakapnica dvadeset metara duga, u kojoj uvijek ima dobre, pitke vode, koje je dosta i za ljude i za stoku.

Uz ovu dragocjenu nakapnicu redaju se staje, u kojima leži cijeli kapital i onda, kad nema stoke u njima. Tu leži u debelim naslagama višegodišnje đubre, koje bi se sjajno moglo iskoristiti za đubrenje pašnjaka. Mislim, da staje već 3 godine nisu čišćene. Ovamo bi morao doći neki Heraklo, da ih očisti, ali da gnojivo bolje iskoristi, nego što je to on učinio u mitološkim stajama peloponeškog kralja Augije.

Uz staje stoje kućice, koje su toliko velike, da u njima može spavati pastir čuvar. Izgledaju kao velike pasje kuće. Kad pastir uroni dobro umotan u vunenim ćebetima u sijeno, ne bi se mijenjao ni s mekim perinama...

Vjetar duše strahovitom snagom. Planina živi u sasvim drugom ugođaju nego jučer. Naoko izgleda, da je ta hrvatska zabit sasvim zamrla. Nedaleko kuće na jednoj uzvisini naišla sam na udobno zaklonište među kamenjem. Nada mnom šušti nekoliko oskudnih bukovih grmečaka. Slušam orkestar vjetra. Ovdje u blizini kuće trava još nije košena. U žutim talasima, koji sasvim podsjećaju na ritam mora, talasa se oko mene trava pod udarcima vjetra. U mojem zakutku vlada spokojstvo i tišina, baš kao i u mojoj duši. Sunce mi ljubi lice. Kad od vremena do vremena lijeno otvorim oči, imam osjećaj, da se oko mene dime brda. Talasa se požutjela trava. Vjetar goni oblake.

Nema ni muhe, ni mrava, ni zmije, da mi smeta. Po koji bumbar tek poleti poslovno pokraj mene. Kako se samo usuđuje upuštati u borbu s tim vjetrom, koji i mene baca, dok hodam? Pošla sam da izmijenim zakutak. Uz malu lokvicu naredali su se crveni i modri okaći. Gle, i leptiri se sklanjaju u zakloništa, da odahnu od jakog vjetra. Preda mnom se bori s elementom čičak velik kao ja, ali ne da se. Žilav je on. Ne ljulja se prvi puta tako. Sve je tu otporno od biljke do čovjeka. Sve je borbom postalo otporno.

Nailazi stado ovaca. Obilaze se. Ne daju se milovati. Ima krasnih grla — križanaca karakula s našom domaćom ovcom. Vjerne polaze za zvonom ovna predvodnika. Pastir u svom debelom vunenom pokrivaču izgleda silan kao div. Lice mu je izbrazdano i opaljeno, oči bistre i smione. Malo posjedne. Rezucka nešto i slaže; načinit će mali stol. Hoda on tako za ovcama dan na dan. Uza se nosi najpotrebnije. Kad ogladni, namuze mlijeka u lonac, baci u nj usijani kamen, da mlijeko zavrije i pije vareniku. Odoše ovce griskajući travu, koja se »dimi« na vjetru. Za tren mi bi čudno, kako da se ne boje, da će im vunu zahvatiti dim, tā planut će sve. Na takove pomisli dolazi izmrcvareni mozak, koji proživljuje »rat živaca«. Uvjerena sam, da onaj pastir, koji slijedi ovce, nikada na to nije pomislio.

Obilazim vrtače. Vidim opet jedno stado. Na kamenu sjedi žena i pazi na ovce. Bijeli rubac podvezala je preko ustiju tako, da je i vrat dobro zamotan. Meštrovićeva majka — pade mi napamet! Sad mi je razumljiva ova nošnja. Vežu tako rubac, jer ih je klima na to uputila. Nagovorim je. Sastavlja mužu košulju. Grubo je to žuto platno, ali sama ga je dobila iz zemlje. I njoj je muž otišao u vojsku, pa ona mora da čuva stado. Ne zna pisati, ali ne pušta djecu ovamo, jer moraju u školu. Začudila sam se, kad je kazala, da još nikada nije vidjela vuka i da bi umrla od straha, da ga sretne.

Hvata se noć. Sa svih strana dolazi stoka i sklanja se u staje. U dvorište nam upadne čudna družba. Sedmorica polarnih istraživača! Tako su barem izgledali moji dragi Livnjaci, koji su svi do jednoga (bosanska crta!) održali riječ i došli ovamo, iako je vrijeme bilo loše. Na njima kaputi, sviteri, kape, šeširi, ćebeta, naočari i kojekakva egzotika. Pometali su sve po sebi, štogod se dalo, da se obrane od vjetra. Sestre Kaić kao Amundsen na južnome polu, gospoda Radulovići kao lovci na tuljane, gospojica Šimatović kao Tibetanka, gospodin Radić kao kapucin, ali s »đokej«-kapicom na glavi, i otporna inženjerka Zlata Kürschner, koja je više puta službeno obišla Cincar, u »soknama« i laganoj halajini. Time vam predstavljam nove buduće članove H. P. D-a, koji kane osnovati novu podružnicu u Livnu, čim prikupe dovoljan broj dobrovoljaca.

Spomenula sam, da u kući ima mjesta samo za četvoricu da prenoće, ali pokazalo se, da kuća može u izvanrednom slučaju primiti i dvostruki broj. Razvila se lukulska gozba. Stol se savijao od finih »svaštica«. Zaredali su padeži: »žderativ, pjevativ, hrkativ« i naravno (tu nema policijske ure) zatekla nas zora.

A treći dan Cincar je osvanuo i opet u novom — kišnom i maglenom raspoloženju. Budući pravi članovi pokušali su uspon u maglu, ali gradske cipele su odviše klizile po vlažnoj travi, a magla je odviše sakrivala vidike. Kad se popodne opet malo razbistrilo, krenulo je stado u dolinu na prebrajanje, da se vrati na zimovanje u svoje »košare«. U njima se od jeseni do janjenja hrani sijenom, koje je ljeti nakupljeno u stogove.

Nas osmero sišli smo u sjajnom raspoloženeju s Cincara, koji smo ostavili za sobom u turobnoj i plačnoj osami oblaka.

DRUŠTVENE VIJESTI

OMLADÍNSKA SEKCIJA

V. GLAV. GODIŠNJI SASTANAK.

U utorak, dne 28. siječnja 1941. održao je Omladinski odsjek u Zagrebu svoj V. glavni redoviti godišnji sastanak u društvenim prostorijama. Sastanak je otvorio u 8 sati pročelnik odsjeka g. Plaček, pozdravio izaslanika Matice g. Weillera kao i prisutne članove. U svom pozdravnom govoru g. Plaček upozorava članove na dužnosti prema Matici ističući važnost omladine i njenog rada. Osvrće se zatim na rad u minuloj godini, te izrazuje svoje zadovoljstvo nad postignutim moralnim i materijalnim napretkom odsjeka. Zatim se prelazi na dnevni red.

Tajnik S. Brlečić u svom izvještaju navodi, da su omladinci s mnogo ozbiljnosti shvatili svoju dužnost prema odsjeku. Među ostalim napominje, da je nabavljen ping-pong stol i gitara, što je mnogo doprinijelo, da se razvije veća društvenost i drugarštvo među članovima svih odsjeka. Broj članova odsjeka je u porastu, a isto su i izleti posjećivani većim brojem članova. Članovi su učlanjeni u svim društvenim odsjecima, pa tako prave prvenstvene uspone, polaze na velike izlete s putnom blagajnom, natječu se u skijanju, a bave se i amaterskom fotografijom.

Nakon što su svi izvještaji jednoglasno primljeni i nakon razriješnice starom odboru prelazi se na biranje novog. Od jedne liste sa strane odbora i dviju sa strane članstva izabrana je lista članstva, koja glasi: Pročelnik: J. Plaček, zamjenik: Faršang Geza, tajnik I.: Stross: mayer Željko, tajnik II.: Pučko Božidar, blagajnik: Novak Ivan, izletni izvjestitelj i oružar: Ivekovič Ivica, odbornici: Kolar Ernest i Branko Živičnjak. nadzorni odbor: Mayer Josip, Šporčić Vilim i Ivčević Milan. — Članovi pozdravljaju novi odbor burnim pljeskom.

Drug S. Piljek dirljivo se oprašta od odsjeka, koji mora napustiti zbog godina. G. Plaček opisuje njegov djelotvoran rad od samog osnutka odsjeka te mu se na tom zahvaljuje.

G. Weiller čestita članovima na uspješnom radu i disciplini u odsjeku, nakon čega g. Plaček zaključuje sastanak u 21 sat.

PLANINARI, SKIJAŠI, SPORTAŠI!

Poslije napornog športa, koji vršite po svakom vremenu, po kiši i zimi, čuva Vas od prehlade gutljaj toploga čaja, ali ne običnog ruskog, već vitamina sadržavajućeg, okrepljujućeg cvjetnog »EMONA« čaja. Priređen limunom, rumom, rakijom, vinom ili mlijekom, daje napitak izvanrednog učinka i okusa. Takodjer u gostionicama i u svim planinarskim kućama zahtijevajte samo pravi cvjetni »EMONA« čaj ljekarne Mr. Bahovec u Ljubljani.

Skijaško natjecanje za prvenstvo odsjeka. Dne 9. II. održano je na Sljemenu skijaško natjecanje za prvenstvo odsjeka. Tom prilikom poklonio je g. S. Žulić za prvaka krasan prelazni pokal, koji pobjednik osvaja dva puta redom ili tri puta izmjenično.

Za prvenstvo prijavilo je 10 natjecatelja, od kojih je jedan izvan konkurencije. Start bio je kod Piramide, cilj je kod Rauchove lugarnice.

U 1 sat povratili su se natjecatelji u Tomislavov dom, gdje je bio zajednički ručak i objava rezultata. Rezultat je slijedeći: I. Ceraj Zdravko, 15,59 min.; II. Husak Vjenceslav, 17,06 min.; III. Jalžić Josip, 17.19 min. Ova su trojica dobila ukusne plakete, koje će se razdijeliti u društvenim prostorijama.

Vrijeme bijaše krasno sunčano, a snijega je bilo dosta, pa su skijaši i nadalje skijali po livadi pod Tomislavovim domom, i vratili se u najboljem raspoloženju kući.

Čajanka. Prilikom podjele nagrada skijaškim prvacima priređena je čajanka u društvenim prostorijama u nedjelju 16. II. 1941. Čajanka je počela u 5 sati te je bila vrlo dobro posjećena. Bilo je prisutno 45 omladinaca i nekoliko članova ostalih sekcija. U 7 sati g. Plaček je svečano podijelio nagrade prvacima, te je tom prilikom opisao postanak športa uopće, počevši od maratonskih trka i olimpijade pa sve do današnjeg natjecanja. Drug Žulić predao je lično pokal prvaku i čestitao mu na uspjehu. Čajanka je vrlo dobro uspjela, svirala je glazba Žohara.

PLANINARSTVO U VINODOLU.

H. P. D. podružnica Zagradski vrh u Bribiru.

Otkada je pred godinu dana osnovana H. P. D., podružnica »Zagradski vrh« u Bribiru, ideja planinarstva u ovom dijelu Hrvatskog primorja nailazi na veliko razumijevanje cijelog domaćeg i okolišnog pučanstva. Podružnica je postigla u ovom kratkom roku upravo zavidan uspjeh u svom radu, o čemu je već u više navrata pisano u novinama.

Osobite simpatije i interes za ovu našu mladu podružnicu pokazali su se i u subotu, dne 15. veljače o. god., kada je podružnica priredila svoju prvu i kulturno-prosvjetnu priredbu. Prostrana dvorana domaćeg Radničkog doma bila je dupkom puna, pa ne pamte Bribirci, da je ikoja priredba dosada bila tako posjećena. Zabavu su posjetili nesamo brojni i najugledniji Bribirci, nego i vrlo veliki broj uglednih članova i prijatelja planinarstva iz Crikvenice i Novog.

Zabava je bila zahvaljujući agilnom vodstvu podružnice u svakom pogledu na neobičnoj visini, odlična glazba »Melody boys« iz Crikvenice je tamo animirala posjetioce, da su se uz ples i pjesmu rastali tek u zoru. Pored vrlo dobrog moralnog uspjeha i materijalni je iznad očekivanja, što će poslužiti za daljnje uređenje našeg lijepog Doma na Lukovu.

Očekujemo i pomoć, koju smo zamolili od Banske vlasti u Zagrebu,, pa ćemo time i uz naše žrtve za iduću ljetnu sezonu naš Dom na Lukovu urediti potpunoma.

Ako imate prijatelja i mnogo poznanika, možete postići stalni mjesečni dohodak, unosnim i lahkim poslom.
Ponude pod »Kolegijalno« na **Propaganda, Zagreb, pošt. pret. 472.**

Za dne pak 2. ožujka o. god. ova je podružnica po sporazumu s interesiranim okolišnim općinama, zemljišnim zajednicama i turističkim odborima sazvala u Bribiru konferenciju, na kojoj će se pretresti pitanje već odavno pojedinačno pokretane akcije za izgradnju ceste Fužine — Lič — Bribir. Ta je cesta većim dijelom gotova i to vlastitim sredstvima Bribiraca, odnosne Zemljišne zajednice Bribir i to dio Lukovo — Bribir. Budući da se na toj cesti ne vrše potrebni popravci, a izložena je velikom teretu, ona propada, pa treba temeljitog popravka i stalnog uzdržavanja. Dio pak od Lukova do Liča iznaša oko 10 km, za čiju izgradnju je teren vrlo podesan. Izgradnjom te ceste čitav bi ovaj divni šumski i planinski kraj oživio u šumsko ekonomskom, turističkom i planinarskom pogledu, a i naša bi kupališta na Hrvatskom primorju dobila time mnogo u svojoj vrijednosti u pogledu prometa stranaca, jer bi ovom cestom dobila vrlo lijep i kratak automobilski spoj s Gorskim kotarom, a u bribirskom Lukovu divno planinsko izletište u nedalekom zaleđu.

RAZNE VIJESTI

40 godina Planinskog vestnika. — Bratsko Slovensko planinsko društvo izdaje već punih 40 godina svoj dobro uređeni i solidno opremljeni list »Planinski vestnik«. List je počeo izlaziti god. 1895., ali se je zbog teških općih prilika za vrijeme svjetskog rata i još koju godinu iza njega, od 1915. do 1920., moralo obustaviti izdavanje toga časopisa; tako je 21. godište lista počelo izlaziti tek 1921. i odonda Planin. vestnik izlazi redovito sve do danas. Upravni odbor Slov. planin. društva došao je na dobru misao, da se na kraju 40. godišta društvenoga glasila izda potpuni popis ili kazalo svih članaka i slika, što su objavljeni kroz 40 godina u Planin. vestniku, kao i svih prisaca, koji su u njemu surađivali. Tako je tiskano kao 11./12. broj 40. godišta, u jakom svesku od 103 strane, Splošno kazalo za štirideset letnikov Planinskega Vestnika I. (1895.)—XL. (1940.) pod uredništvom g. Jos. Westera, koji je svoj urednički posao odlično i vrlo pregledno izvršio. Urednik je gradivo razdijelio u tri glavne skupine: A. Popis članaka, B. Popis pisaca i C. Popis slika i zemljovida. U najopsežnijem prvom dijelu, u Popisu članaka, radi velikog bogatstva materijala urednik je vrlo pregledno razdijelio gradivo u šest glavnih grupa: članci općeg značaja, putopisi i opisi, književne ocjene i prikazi, društveni život, osobne vijesti i razne vijesti te bilješke. U grupi: putopisi i opisi gradivo je vrlo dobro razdijeljeno prema krajevima, koji se opisuju; tu dolaze na prvome mjestu razni slovenski predjeli kao Julijske alpe, Karavanke, Savinjske alpe itd., zatim se redaju članci, koji opisuju pojedine zemlje Jugoslavije (Hrvatsku, Dalmaciju, Bosnu itd.), a onda putopisi po Europi i drugim kontinentima. Razumije se, da su u tim člancima na prvome mjestu i u najvećem broju opisani slovenski krajevi i slovenske planine. Hrvatska i Dalmacija obrađene su s neko 27 a Bosna sa svega 6 članaka. — U literarnom kazalu nanizan je u 12 stupaca golem broj uglavnom slovenskih planinarskih pisaca, dokaz s kolikom je ljubavlju slovenska inteligencija proučavala i opisivala krajeve i planine drage svoje domovine. U trećem dijelu se nalazi popis golemog broja slika, koje su također pregledno grupirane, kao i napomenuti putopisi i opisi, po krajevima, u kojima su snimljene. — Ova publikacija kao dokumenat sistemskog i smišljenog planinarskog rada služi na čast i diku bratskom Slovenskom planinskom društvu.

»MAKO«

ZA ŠPORT I RAD

Nepromočive vindjake, pelerine, hubertuse, šport-kaputiće, balonske bluze, šos-hlače, te odijela za motoriste.

Cijene umjerene!

STRUČNA RADNJA

VLASNIK M. KONČIĆ

POSJETITE GORSKI KOTAR

RENOVIRAN JE SCHLOSSEROV DOM HPD NA RISNJAKU 1420 m.

pod samim vrhom Risnjaka. Opskrbljen cijelu godinu. Prilaz iz Mrzle Vodice (željez. stanica Lokve) i Crnog Luga (željez. stanica Delnice).

Opskrbnik B. Šapić

Upute o svim domovima Hrvatskog planinar. društva daje poslovnica

HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU, Varšavska ul. 2a, - Tel. 65-01

ŠUME SU IZVOR NARODNOG BLAGOSTANJA

Planinari na svojim čestim izletima dolaze najčešće u priliku, da upoznaju, kako narod gospodari sa svojim šumama. Planinar treba zbog toga da iskoristi svaku zgodu, kako bi uputio neuki svijet u vrijednost okolne šume za njegov život i gospodarski napredak. Naročitu pažnju treba planinar da posveti čuvanju šume od požara, koji često može i sam izazvati.

Neka svaki svijesni planinar postane čuvarom šume u svome kraju!

Planinari,

posjećujte naše planinarske domove!